

แบบรายงานผลการวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ
ตามแนวทาง การจัดทำแผนพัฒนาการเกษตร ระดับอำเภอ/ตำบล ปี
๒๕๖๒ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

หลักฐานพิจารณาประกอบการประเมินผลการปฏิบัติราชการ ของเกษตรจังหวัด ตัวชี้วัด
ที่ ๑.๑.๒ ร้อยละของความสำเร็จในการจัดทำ แผนพัฒนาการเกษตร
ระดับอำเภอ ปี ๒๕๖๖ - ๒๕๗๐

สารบัญ

	หน้า
บทที่ ๒ การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ	๑
๑ ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์พื้นที่ของอำเภอ	๑
๑.๑ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร	๑
๑.๒ ศักยภาพพื้นที่/ทรัพยากรการเกษตร	๑๐
๑.๓ สินค้าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้า GI	๑๒
๑.๔ สินค้าเกษตรที่สำคัญ	๒๖
๒ ประเด็นปัญหา สภาพปัญหาแนวทางการแก้ปัญหา	๒๕
๓ การจัดทำ TOWS Matrix	๒๖

สารบัญตาราง

ตารางที่ ๑ แสดงหัวหน้าครัวเรือนจำแนกตามอายุ	๑
ตารางที่ ๒ แสดงลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร	๒
ตารางที่ ๓ แสดงลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร	๒
ตารางที่ ๔ แสดงลักษณะประเภทเอกสารสิทธิ์	๓
ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกร	๔
ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร	๕
ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลอาสาสมัครเกษตร	๕
ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลปราชญ์ชาวบ้าน	๖
ตารางที่ ๙ ศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๗
ตารางที่ ๑๐ แสดงปฏิทินการทำงานแปลงใหญ่อำเภอเขาวง	๑๐
ตารางที่ ๑๑ แสดงทรัพยากรดินอำเภอเขาวง	๑๐
ตารางที่ ๑๒ แสดงปริมาณการปลูกข้าว อำเภอเขาวง	๑๘
ตารางที่ ๑๓ แสดงกิจกรรมในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์อำเภอเขาวง	๒๑
ตารางที่ ๑๔ แสดงต้นทุนการผลิตข้าว ปี ๒๕๖๗	๒๒
ตารางที่ ๑๕ แสดง Smart Farmer ต้นแบบในด้านการผลิตข้าว	๒๔
ตารางที่ ๑๖ แสดงประเด็นปัญหา สภาพของปัญหาแนวทางการแก้ไข	๒๑
ตารางที่ ๑๗ แสดงการวิเคราะห์ตาราง TOWS Matrix	๒๒

สารบัญภาพ

ภาพที่ ๑ แสดงหัวหน้าครัวเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ อำเภอเขาวง	๑
ภาพที่ ๒ แสดงลักษณะการประกอบอาชีพ อำเภอเขาวง	๒
ภาพที่ ๓ แสดงลักษณะการถือครองที่ดิน อำเภอเขาวง	๓
ภาพที่ ๔ แสดงประเภทเอกสารสิทธิ์ อำเภอเขาวง	๔
ภาพที่ ๕ แสดงที่ตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร	๕
ภาพที่ ๖ แสดงพื้นที่ทรัพยากรดินอำเภอเขาวง	๑๑
ภาพที่ ๗ แสดงแหล่งน้ำใต้ดินอำเภอเขาวง	๑๑
ภาพที่ ๘ แสดงแหล่งน้ำผิวดินอำเภอเขาวง	๑๒
ภาพที่ ๙ แสดงแผนที่แหล่งภูมิศาสตร์ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์	๑๕
ภาพที่ ๑๐ แสดงร้อยละแต่ละระดับชั้นความเหมาะสมสำหรับข้าว อำเภอเขาวง	๑๖
ภาพที่ ๑๑ แสดงพื้นที่ปลูกข้าว (พื้นที่ปลูกจริง) อำเภอเขาวง	๑๙
ภาพที่ ๑๒ แสดงวิธีการตลาดข้าว อำเภอเขาวง	๒๐

การวิเคราะห์สถานการณ์การเกษตรของอำเภอ

๑. ข้อมูลประกอบการวิเคราะห์

๑.๑ เกษตรกรและองค์กรเกษตรกร

๑) เกษตรกร

(๑) ครุฑเรือนเกษตรกร

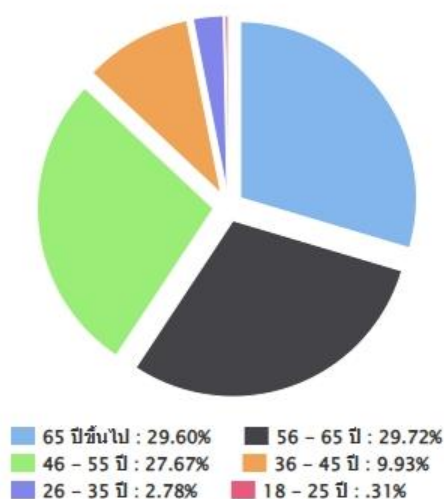
อำเภอห้วยผึ้ง มีครุฑเรือนเกษตรกร จำนวน ๘,๑๖๐ ครุฑเรือน โดยมีหัวหน้าครุฑเรือนเกษตรกร อายุระหว่าง ๖๕ ปี ขึ้นไป จำนวน ๒,๔๑๕ ครุฑเรือน คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๖๐ รองลงมาอายุระหว่าง ๕๖ - ๖๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๙.๗๒ และอายุระหว่าง ๔๖ - ๕๕ ปี คิดเป็นร้อยละ ๒๗.๖๗ ตามลำดับ

ตารางที่ ๑ แสดงหัวหน้าครุฑเรือนจำแนกตามอายุ อำเภอเขวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ช่วงอายุ (ปี)	ครุฑเรือน	ร้อยละ
๖๕ ปีขึ้นไป	๒,๔๑๕	๒๙.๖๐
๕๖ - ๖๕ ปี	๒,๔๒๕	๒๙.๗๒
๔๖ - ๕๕ ปี	๒,๒๕๘	๒๗.๖๗
๓๖ - ๔๕ ปี	๘๑๐	๙.๙๓
๒๖ - ๓๕ ปี	๒๒๗	๒.๗๘
๑๘ - ๒๕ ปี	๒๕๘	๐.๓๑
รวม	๘,๑๖๐	๑๐๐

ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗

หัวหน้าครุฑเรือนเกษตรกร จำแนกช่วงอายุ

ภาพที่ ๑ แสดงหัวหน้าครุฑเรือนเกษตรกรจำแนกตามอายุ อำเภอเขวง จังหวัดกาฬสินธุ์

(ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗)

(๒) ลักษณะการประกอบอาชีพ

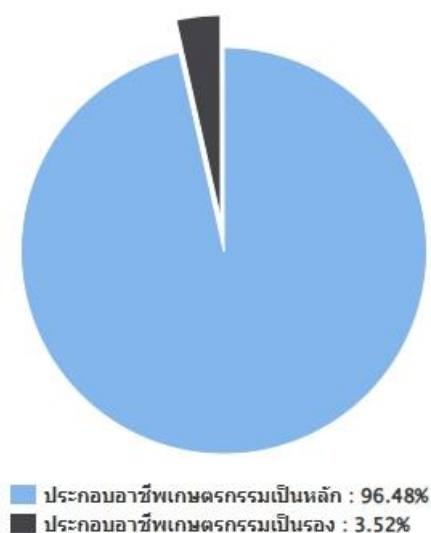
อำเภอเขาวง มีเกษตรกรที่ประกอบอาชีพหลักส่วนใหญ่เป็นการประกอบอาชีพเกษตรกรรม เป็นหลัก จำนวน ๘,๙๓๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๘๔% และประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง จำนวน ๒๑๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๔.๑๖ %

ตารางที่ ๒ แสดงลักษณะการประกอบอาชีพเกษตรกร อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะการประกอบอาชีพ	ครัวเรือน	ร้อยละ
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก	๗,๘๗๓	๙๖.๔๘
ประกอบอาชีพเกษตรกรรมเป็นรอง	๒๑๔	๓.๕๒

ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗

ลักษณะการประกอบอาชีพ

ภาพที่ ๒ แสดงลักษณะการประกอบอาชีพ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

(ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗)

(๓) ลักษณะการถือครองที่ดิน

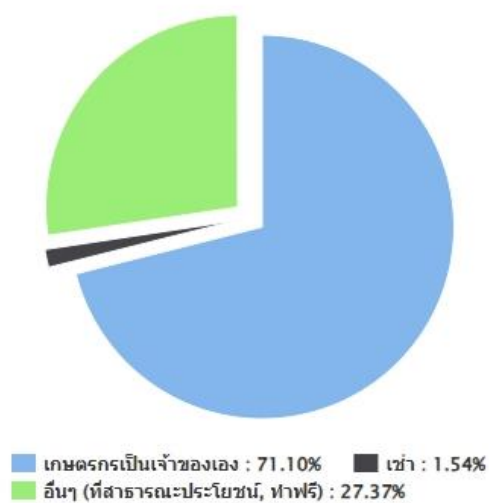
ลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกรอำเภอเขาวง ส่วนใหญ่เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง จำนวน ๖,๙๙๔ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๗๑.๑๐ รองลงมาคืออื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี) จำนวน ๒,๖๙๐ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑๖.๑๓ และเช่า จำนวน ๑๕๑ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓.๒ ตามลำดับ

ตารางที่ ๓ แสดงลักษณะการถือครองที่ดินของเกษตรกร อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ลักษณะการถือครอง	ครัวเรือน	ร้อยละ
เกษตรกรเป็นเจ้าของเอง	๖,๙๙๔	๗๑.๑๐
อื่นๆ (ที่สาธารณะประโยชน์, ทำฟรี)	๒,๖๙๐	๒๗.๓๗
เช่า	๑๕๑	๑.๕๔

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง พ.ศ. ๒๕๖๗

ลักษณะการถือครองที่ดิน

ประเภทการเช่า (ครัวเรือน)

ภาพที่ ๓ แสดงลักษณะการถือครองที่ดิน อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
(ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗)

(๔) ประเภทเอกสารสิทธิ์ (เฉพาะเกษตรกรเป็นเจ้าของ)

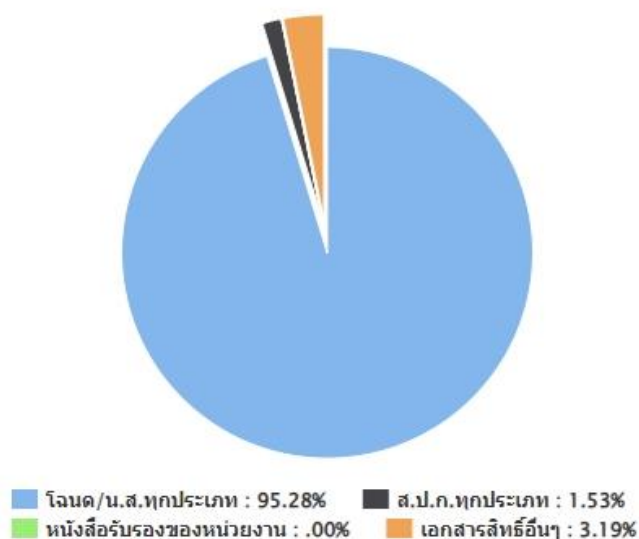
เกษตรกรอำเภอเขาวง มีการถือครองที่ดินแบบเอกสารสิทธิ์ประเภทโฉนด จำนวน ๖,๗๗๖ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๙๕.๒๘ รองลงมาคือเอกสารสิทธิ์ประเภท ส.ป.ก. จำนวน ๑๐๙ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๑.๕๓ และ ไม่มีเอกสารสิทธิ์ จำนวน ๒๒๗ ครัวเรือน คิดเป็นร้อยละ ๓.๑๙ ตามลำดับ

ตารางที่ ๔ แสดงลักษณะประเภทเอกสารสิทธิ์ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (ครัวเรือน)				รวม
โฉนด/น.ส.ทุกประเภท	ส.ป.ก. ทุกประเภท	หนังสือรับรอง ของหน่วยงาน	ไม่มีเอกสารสิทธิ์	
๖,๗๗๖	๑๐๙	๐	๒๒๗	๔,๖๐๖

ที่มา Farmer Map Report ๒๕๖๗

ประเภทเอกสารสิทธิ์ (คร่าวเรียน)

ภาพที่ ๔ แสดงประเภทเอกสารสิทธิ์ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

(ที่มา : Farmer Map Report ๒๕๖๗)

๒) องค์กรและสถาบันเกษตรกร

(๑) กลุ่มเกษตรกร/สถาบัน

อำเภอเขาวง มีกลุ่มส่งเสริมอาชีพ ๖ กลุ่ม มีสมาชิก ๒๙๐ ราย กลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ๒๖ กลุ่ม สมาชิก ๕๑๔ ราย กลุ่มยุวเกษตรกร ๖ กลุ่ม สมาชิก ๑๖๐ ราย วิสาหกิจชุมชน ๑๙๓ แห่ง สมาชิก ๑,๕๒๘ ราย สหกรณ์จำนวน ๑ แห่ง สมาชิก ๑๕๐ ราย

ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตารางที่ ๕ แสดงจำนวนและสมาชิกสถาบันเกษตรกรอำเภอห้วยผึ้ง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบล	กลุ่มส่งเสริมอาชีพ		กลุ่มแม่บ้าน		กลุ่มยุวเกษตรกร		วิสาหกิจชุมชน		สหกรณ์		กลุ่มเกษตรกร	
	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)	แห่ง	สมาชิก (ราย)	แห่ง	สมาชิก (ราย)	กลุ่ม	สมาชิก (ราย)
กุดสิมคุ่มใหม่	๑	๖๐	๓	๙๐	๑	๒๕	๓๔	๒๓๘	-	-	-	-
คุ่มเก่า	๑	๕๐	๕	๑๐๐	๑	๒๕	๔๒	๒๙๔	-	-	-	-
สระพังทอง	๑	๓๐	๗	๑๐๔	๑	๒๕	๒๗	๒๔๓	-	-	-	-
หนองผือ	๑	๘๐	๓	๖๐	๑	๒๕	๔๑	๔๑๐	-	-	-	-
สงเปลือย	๑	๕๐	๓	๙๐	๑	๓๐	๓๑	๒๑๗	๑	๑๕๐	-	-
กุดปลาข้าว	๑	๒๐	๕	๗๐	๑	๓๐	๑๘	๑๒๖	-	-	-	-
รวม	๖	๒๙๐	๒๖	๕๑๔	๖	๑๖๐	๑๙	๑,๕๒๘	๑	๑๕๐	-	-

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง พ.ศ. ๒๕๖๗)

๓) ศูนย์เรียนรู้และเครือข่าย

อำเภอเขาวง มีแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร มีศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร (ศพก.) ๑ ศูนย์ และศพก. เครือข่าย ๑๙ ศูนย์ ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน ๖ ศูนย์ศูนย์จัดการดินและปุ๋ย ๖ ศูนย์ ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรประจำตำบล ๖ ศูนย์ ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ๗ ศูนย์ และศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยีด้านการพัฒนาที่ดิน ๖ ศูนย์

ตารางที่ ๖ แสดงจำนวนแหล่ง/ศูนย์เรียนรู้และบริการด้านการเกษตร อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบล	ศพก.	ศพก. เครือข่าย	ศจช.	ศคปช.	ศบกด.	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง			ศูนย์ถ่ายทอดเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาที่ดิน
						กษ.	ปศุสัตว์	ปกริย	
กุดสิมคุ่มใหม่	-	๑	๑	๑	๑		๑		๑
คุ่มเก่า	-	๔	๑	๑	๑	๑	-	๑	๑
สระพังทอง	-	๑	๑	๑	๑	-	๑	-	๑
หนองผือ	๑	๖	๑	๑	๑	-	-	-	๑
สงเปลือย	-	๔	๑	๑	๑	๑	-	๑	๑
กุดปลาข้าว	-	๓	๑	๑	๑		๑	-	๑
รวม	๑	๑๙	๖	๖	๖	๒	๓	๒	๖

ที่มา สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง พ.ศ. ๒๕๖๗

อำเภอเขาวง มีอาสาสมัครเกษตร จำนวน ๒๕๘ คน โดยมีเกษตรกรหมู่บ้านจำนวนมากที่สุด ๘๒ ราย รองลงมาคืออาสาสมัครปศุสัตว์ ๗๔ ราย และหมอดินอาสา ๖๘ ราย ตามลำดับ อย่างไรก็ตามอาสาสมัครบางรายทำหน้าที่อาสาสมัครมากกว่า ๑ หน้าที่

ตารางที่ ๗ แสดงข้อมูลอาสาสมัครเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบล	หน่วยงาน /อาสาสมัครเกษตร (ราย)										
	อาสาสมัคร ผ่นหลวง	ครูบัญชี อาสา	ประมง อาสา	อาสา ปศุสัตว์	หมอดิน อาสา	เกษตร หมู่บ้าน	สหกรณ์	สารวัตร เกษตร อาสา	อาสาสมัคร ชลประทาน	อาสาสมัคร ปรับปรุง ที่ดิน	ชาวนา อาสา
กุดสิมคุ่มใหม่	๑	๒	-	๑๕	๑๒	๑๒	-	๑	-	-	๒
คุ่มเก่า	-	๑	-	๑๐	๑๘	๒๒	๓	-	๑	๑	-
สระพังทอง	-	-	-	๒๑	๗	๘	๑	-	-	-	-
หนองผือ	๑	๖	-	๑๘	๙	๑๖	๓	๕	-	-	-
สงเปลือย	๑	-	๑	๘	๑๗	๑๘	-	-	๑	๑	-
กุดปลาข้าว	-	๑	-	๒	๕	๖	๑	-	-	-	-
รวม	๓	๑๐	๑	๗๔	๖๘	๘๒	๘	๖	๒	๒	๒

ที่มา : ประกาศรายชื่อผู้มีสิทธิ์เข้ารับการคัดเลือก ออกม.อกษต.อกษอ.กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, ๒๕๖๕

(๒) ประชาชนชาวบ้าน

อำเภอเขาวง มีประชาชนชาวบ้านภายใต้โครงการเกษตรตามแนวทฤษฎีใหม่ โดยยึดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งการดำเนินการโครงการได้คัดเลือกประชาชนชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการถ่ายทอดองค์ความรู้ตามวิถีของประชาชนแต่ละคน ซึ่งในอำเภอเขาวง มีประชาชนชาวบ้านจำนวน ๖ คน

ตารางที่ ๘ แสดงข้อมูลประชาชนชาวบ้านอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ตำบล	จำนวน (ราย)	ชื่อ - สกุล	ที่อยู่
กุดสิมคุ้มใหม่	๑	นายรัฐวัชร จรัสอภิรักษ์	หมู่ที่ ๗ ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่
คุ้มเก่า	๑	นายวิศักดิ์ อารมณัสวะ	หมู่ที่ ๗ ตำบลคุ้มเก่า
สงเปลือย	๑	นายประชิด ศรีเสน	หมู่ที่ ๑๔ ตำบลสงเปลือย
สระพังทอง	๑	นางสมพิศ ปัตสุริย์	หมู่ที่ ๖ ตำบลสระพังทอง
หนองผือ	๑	นายประสาธ พิมเภา	๙๑/๑ หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองผือ
กุดปลาเค้า	๑	นางทับทิม เพาะชม	๓๗ หมู่ที่ ๒ ตำบลกุดปลาเค้า
รวม	๖		

ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอ พ.ศ.๒๕๖๗

(๓) ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร

ชื่อ : ศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเขาวง

ชื่อเกษตรกรต้นแบบ : นายจันทร์ที โคตรดก

บ้านเลขที่ หมู่ที่ ๑๓ ตำบลคุ้มเก่า อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

สถานการณ์ของพื้นที่ : นายจันทร์ที โคตรดก และภรรยา มีความมุ่งมั่นในการพัฒนาความรู้และทักษะด้านการเกษตรอย่างต่อเนื่อง โดยมีความคิดริเริ่มในการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยีใหม่ๆ ผ่านการศึกษา ค้นคว้า และจดบันทึกอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ยังกล้าที่จะทดลองนำความรู้มาปรับใช้ในสวนของตนเอง เพื่อพัฒนานายภาพผลผลิตให้ดียิ่งขึ้นด้านการพัฒนาตนเองทั้งสองได้เข้ารับการฝึกอบรมจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนในหลักสูตรที่หลากหลาย อาทิ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ การเก็บตัวอย่างดินเพื่อตรวจวิเคราะห์และการใช้ปุ๋ยสั่งตัด การจัดการระบบน้ำในสวน และการควบคุมศัตรูพืชแบบผสมผสาน ซึ่งการเข้าร่วมอบรมเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงความพยายามในการพัฒนาความรู้และทักษะอย่างรอบด้าน ในการฟันฝ่าอุปสรรค นายจันทร์ทีและภรรยาได้นำความรู้ที่ได้รับมาทดลองปฏิบัติจริงในสวน มีการปรับปรุงวิธีการทำงานอย่างต่อเนื่องผ่านการลองผิดลองถูก จนสามารถพัฒนาเทคนิคการผลิตที่เหมาะสมกับพื้นที่และสภาพแวดล้อมของตน นอกจากนี้ยังได้พัฒนาตนเองจนสามารถเป็นวิทยากรถ่ายทอดความรู้และ

ประสบการณ์ให้แก่เกษตรกรและผู้สนใจทั่วไป โดยเน้นการแนะนำวิธีการที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงตามความเหมาะสมของแต่ละพื้นที่

แนวทางการพัฒนา : ลดต้นทุนการผลิต เพิ่มปริมาณการผลิตและคุณภาพข้าว

จุดเด่นของศูนย์เรียนรู้ : การปลูกผักอินทรีย์

หลักสูตรเรียนรู้ : ๑. การเตรียมดินและการปรับปรุงบำรุงดิน

๒. การผลิตปุ๋ยอินทรีย์

๓. การป้องกันกำจัดศัตรูพืชแบบผสมผสาน

หลักสูตรบังคับ

๑. เศรษฐกิจพอเพียง

๒. การจัดทำบัญชีฟาร์ม

๓. เกษตรทฤษฎีใหม่

หลักสูตรเสริม

๑. การตลาด

๒. นวัตกรรมและเทคโนโลยีการผลิต

ศูนย์เครือข่าย จำนวน ๑๙ ศูนย์

ตารางที่ ๙ ศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

จังหวัดกาฬสินธุ์

แบบสรุปข้อมูล						
ศูนย์เครือข่ายของศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตรอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์						
ที่	ชื่อศูนย์เครือข่าย	ประเภท/กิจกรรมหลัก	ที่ตั้งศูนย์		ชื่อ - นามสกุล ประธานศูนย์	เบอร์โทรศัพท์ ประธานศูนย์ เครือข่าย
			หมู่	ตำบล		
๑	ศูนย์เรียนรู้เกษตรทฤษฎีใหม่	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๑๓	คุ้มเก่า	นายวงศ์เดช ศรีสวัสดิ์	๐๘-๓๓๓๔๔๔๔๕
๒	ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/ เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๗	คุ้มเก่า	นายวิศักดิ์ อารมณ สวะ	๐๘-๔๗๑๔๘๔๔๒
๓	กลุ่มอึกแพงแบ่งปัน	ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลผลิต ด้านการเกษตร	๕	คุ้มเก่า	นายวิเศษ คำไชโย	๐๙-๙๐๐๓๗๖๗๔
๔	ศูนย์เรียนรู้ศูนย์ข้าวชุมชนตำบล กุดปลาเค้า	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน	๖	กุดปลา เค้า	นายประเสริฐ เพ็ญ พุ่ม	๐๘-๗๕๕๐๒๕๓๖

๕	สหกรณ์โรงสีข้าวชุมชนตำบลสงเปลือย	ศูนย์เรียนรู้ด้านการแปรรูปผลผลิตด้านการเกษตร	๒	สงเปลือย	นายหาญชนะ นามแสง	๐๘-๙๕๓๑๗๘๘๕
๖	กลุ่มข้าวเหนียวตำบลหนองผือ	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน	๘	หนองผือ	นายอดุลย์ ยุงรัมย์	๐๙-๓๓๘๐๔๕๘๒
๗	ศูนย์ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๗	สงเปลือย	นายประชิด ศรีเสน	๐๖-๑๔๙๓๕๗๐๙
๘	ศูนย์เรียนรู้ด้านไร่นาสวนผสม	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๑	สงเปลือย	นายทองสุข หาศิริ	-
๙	ศูนย์ข้าวชุมชนตำบลหนองผือ	ศูนย์เรียนรู้ด้านข้าว/ศูนย์ข้าวชุมชน	๘	หนองผือ	นายนิยม เหลือผล	-
๑๐	ศูนย์เรียนรู้เกษตรผสมผสาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๗	หนองผือ	นางเป็รียมา ศรีพันลม	-
๑๑	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๖	สระพังทอง	นางสมพิศ ปัตสุรีย์	-
๑๒	ศูนย์เรียนรู้เกษตรเกษตรอินทรีย์	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๒	กุดปลาเค้า	นางทับทิม เพาะชม	๐๘-๐๘๐๒๔๙๙๘
๑๓	ศูนย์เรียนรู้ขยายผลเกษตรทฤษฎีใหม่	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๑๔	สงเปลือย	นายสมชาย จิตรักญาติ	-
๑๔	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชนตำบลหนองผือ	ศูนย์จัดการศัตรูพืชชุมชน(ศจช.)	๑	หนองผือ	นายอาชีฟ ใจสู้ศึก	
๑๕	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชนตำบลหนองผือ	ศูนย์จัดการดินปุ๋ยชุมชน(ศดปช.)	๑	หนองผือ	นายประสาธ พิมเภา	๙-๒๙๘๗๔๑๑๑
๑๖	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียงตำบลหนองผือ	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๒	หนองผือ	นายระนาด พิมพิชัย	
๑๗	ศูนย์เรียนรู้ผักแปลงใหญ่กุดสิมคุ่มใหม่	ศูนย์เรียนรู้พืชผัก	๘	กุดสิมคุ่มใหม่	นายเลิศศิลป์ วารีกุด	
๑๘	ศูนย์เรียนรู้คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง	ศูนย์เรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง/เกษตรทฤษฎีใหม่/เกษตรผสมผสาน	๖	กุดปลาเค้า	นางเอื้อ สุถ่านาง	

ภาพที่ ๕ แสดงที่ตั้งศูนย์เรียนรู้การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตสินค้าเกษตร(ศูนย์หลัก)

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

(๔) กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่

อำเภอเขาวง มีกลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ จำนวน ๗ กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มเกษตรกรแปลงใหญ่ข้าว จำนวน ๔ แปลง และแปลงใหญ่พืชผัก จำนวน ๔ แปลง

แผนการผลิตรายกลุ่มของแปลงใหญ่ข้าว

ที่อยู่ ๙๑/๑ บ้านหนองผือ หมู่ที่ ๑ ตำบลหนองผือ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

กิจกรรมปลูกข้าวเหนียวเขาวง (ข้าวGI)

- เป้าหมายการดำเนินงานลดต้นทุนการผลิต จาก ๓,๐๖๐ บาท/ไร่ เป็น ๒,๔๔๘ บาท (๒๐%)
- เป้าหมายผลผลิต เพิ่มผลผลิต จาก ๔๐๐ กก./ไร่ เป็น ๔๕๐ กก./ไร่
- เป้าหมายรายได้ ๖,๗๕๐ บาท/ไร่
- ประมาณการรายจ่าย ๓,๔๖๐ บาท/ไร่

กิจกรรมที่ต้องการพัฒนา

๑. การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวใช้เอง
๒. การใช้ปุ๋ยสั่งตัด
๓. การใช้สารชีวภัณฑ์

ตารางที่ ๑๐ แสดงปฏิทินการทำงานแปลงใหญ่อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

กิจกรรม	เดือน													
	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.	ประมาณการ รายจ่าย	ประมาณการ รายได้
ประชุมคณะกรรมการ และสมาชิก	↔													
รวบรวมเมล็ดพันธุ์	↔													
ทำความสะอาด ปรับปรุงเมล็ดพันธุ์		↔												
จำหน่ายเมล็ดพันธุ์			↔											
เตรียมการเพาะปลูก					↔									
เตรียมแปลง					↔									
ปักดำ						↔								
ดูแลรักษา						↔								
เก็บเกี่ยวผลผลิต											↔			

๑.๒
พื้นที่/

ศักยภาพ

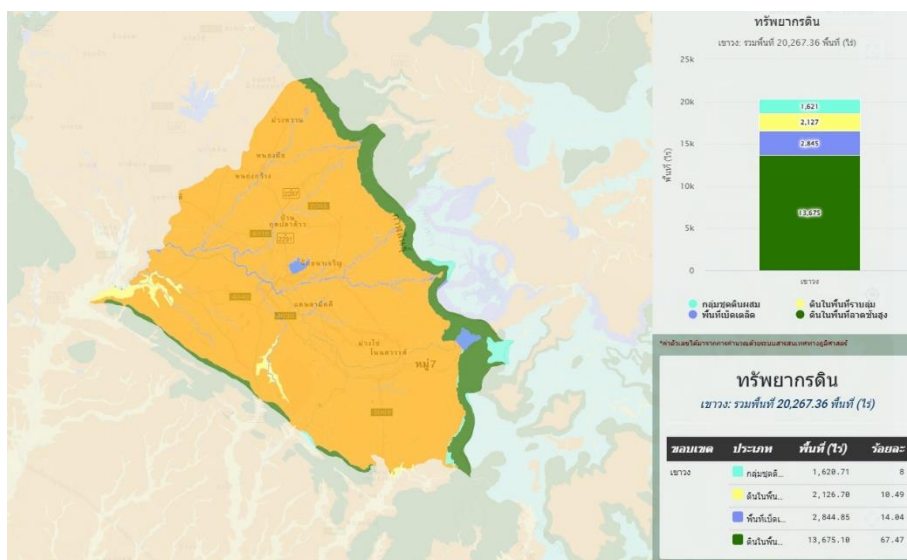
ประเภท	เนื้อที่ (ไร่)	ร้อยละ
ดินในพื้นที่ลาดชันสูง	๑๓,๗๓๗	๑๐.๐๐
ดินในพื้นที่ดอนในเขตดินแห้ง	๑๑๗,๐๓๒	๘๕.๒๑
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	๒,๘๔๑	๒.๐๖
กลุ่มชุดดินผสม	๑,๕๙๘	๑.๑๖
ดินในพื้นที่ราบลุ่ม	๒,๑๒๗	๑.๕๔

ทรัพยากรการเกษตร

๑) ทรัพยากรดิน

ตารางที่ ๑๑ แสดงทรัพยากรดินอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่มา: Agri-map-online.moac.go.th, ๒๕๖๕

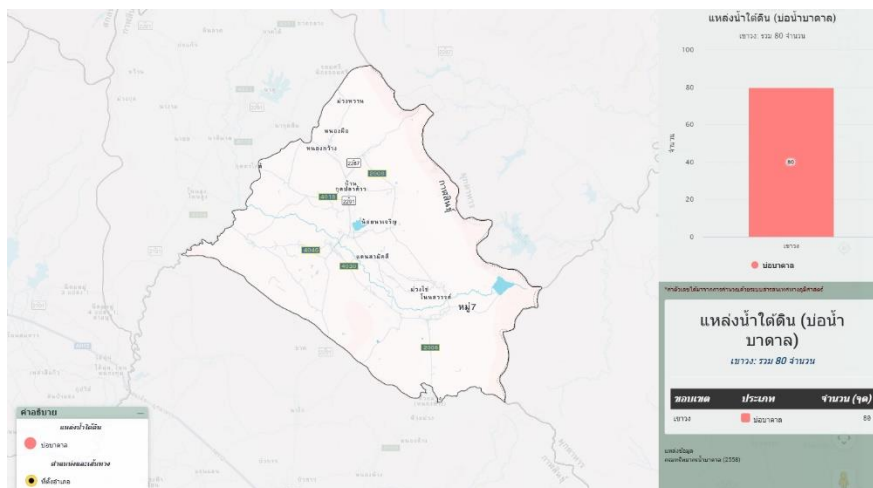
ภาพที่ ๒ แสดงทรัพยากรดินอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน, ๒๕๖๗)

๒) ทรัพยากรน้ำ

อำเภอเขาวง เป็นพื้นที่อาศัยน้ำฝนในการทำการเกษตรเป็นหลัก ประมาณ ๘๐ % ของพื้นที่ทั้งหมด นอกจากนี้ยังแหล่งน้ำอื่นๆ ที่ใช้ในการเกษตรดังนี้

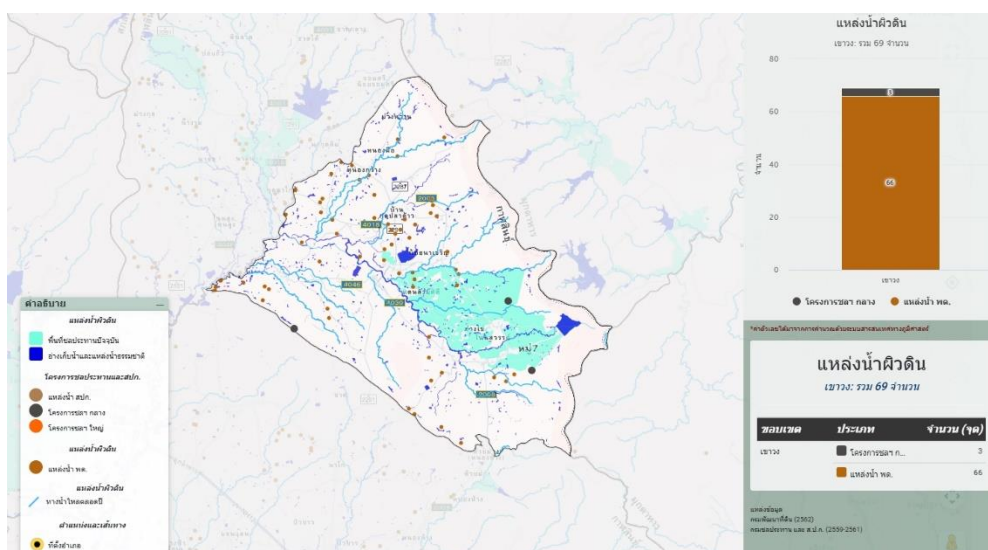
- แหล่งน้ำใต้ดิน บ่อบาดาลอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ รวมทั้งสิ้น ๘๐ บ่อ แยกรายตำบลได้ดังนี้

ตำบลกุดสิมคุ้มใหม่	จำนวน ๒๐ บ่อ
ตำบลคุ้มเก่า	จำนวน ๑๐ บ่อ
ตำบลสระพังทอง	จำนวน ๑๐ บ่อ
ตำบลหนองผือ	จำนวน ๑๑ บ่อ
ตำบลสงเปลือย	จำนวน ๒๐ บ่อ
ตำบลกุดปลาข้าว	จำนวน ๙ บ่อ

ภาพที่ ๗ แสดงแหล่งน้ำใต้ดินอำเภอลำปาง จังหวัดกาฬสินธุ์
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๖๗)

- แหล่งน้ำผิวดิน ได้แก่ น้ำในแม่น้ำลำคลอง ทะเลสาบและในพื้นที่ชุ่มน้ำที่เป็นน้ำจืด ปกติน้ำผิวดินจะได้รับการเติมจากฝน อำเภอลำปาง มีแหล่งน้ำผิวดินที่ใช้ทำการเกษตรดังนี้ แหล่งน้ำจากกรมพัฒนาที่ดิน จำนวน ๖๖ แห่ง โครงการชลประทานขนาดเล็ก จำนวน ๓ แห่ง

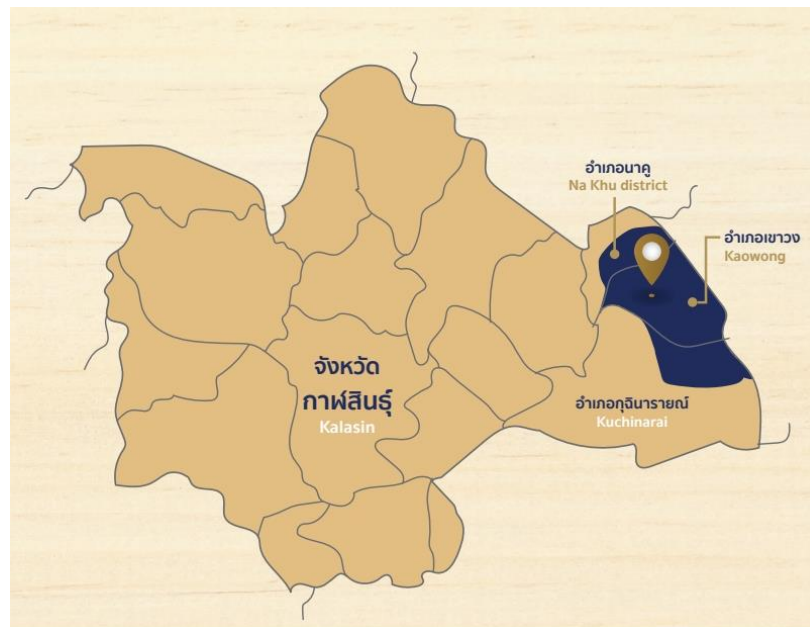

ภาพที่ ๘ แสดงแหล่งน้ำผิวดินอำเภอลำปาง จังหวัดกาฬสินธุ์
(ที่มา : กรมพัฒนาที่ดิน พ.ศ.๒๕๖๗)

๑.๓ สีนค่าเอกลักษณ์ประจำถิ่น/สินค้ำ GI

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ได้รับการขึ้นทะเบียนสิ่งบ่งชี้ทางภูมิศาสตร์ในปี 2560 มีพื้นที่การผลิตในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ประมาณ 50,000 ไร่ ผลผลิตเฉลี่ย 400 กิโลกรัมต่อไร่ โดยมีตลาดหลักในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและกรุงเทพมหานคร ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์เป็นข้าวที่มีลักษณะพิเศษ คือ เมล็ดเรียวยาว เมื่อหุงสุกจะมีความนุ่มเหนียว มีกลิ่นหอม และมีพื้นที่การผลิตเฉพาะในเขตอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ ตลาดข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ มีแนวโน้มขยายตัวเพิ่มขึ้น เนื่องจากผู้บริโภคให้การยอมรับในคุณภาพและรสชาติ โดยมีการส่งเสริมการตลาดผ่านช่องทางออนไลน์และงานแสดงสินค้าต่างๆ เพื่อสร้างการรับรู้และขยายตลาดให้กว้างขวางยิ่งขึ้น

ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ (Kaowong Kalasin Sticky rice) หมายถึง ข้าวพันธุ์กือเดียว (ข้าวพันธุ์พื้นเมือง) และข้าวพันธุ์ กข ๖ เป็นข้าวเหนียวที่ไวต่อช่วงแสง ปลูกได้เฉพาะฤดูนาปี ในเขตพื้นที่อำเภอเขาวง อำเภอกุฉินารายณ์ (เฉพาะตำบลนาโก และหนองห้าง) และอำเภอนาคู (เฉพาะตำบลนาคูและตำบลบ่อแก้ว) จังหวัดกาฬสินธุ์

รูปที่ 9 แผนที่แหล่งภูมิศาสตร์ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์

ที่มา : กรมทรัพย์สินทางปัญญา, 2563.

ประวัติความเป็นมา

ชาวกาฬสินธุ์ ปลูกข้าวหลากหลายชนิดพันธุ์แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของสภาพพื้นที่ ส่วนใหญ่ปลูกข้าวเหนียวเพื่อการบริโภคที่เหลือจึงขาย พื้นที่ตอนบนของจังหวัดตามบริเวณเทือกเขาภูพานสภาพพื้นที่เป็นที่ดอนและที่ราบบริเวณหุบเขา ประชากรส่วนใหญ่เป็นชาวผู้ไทที่มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในเรื่องราววิถีชีวิตวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีและพิธีกรรมต่างๆ เป็นสังคมกสิกรรมที่มีความประณีตบรรจง ในการผลิตสินค้าเกษตร โดยเฉพาะข้าวเหนียวเขาวง เริ่มเป็นที่รู้จักและมีชื่อเสียงในตลาดข้าวสารจังหวัดกาฬสินธุ์ ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๐๗ เมื่อกลุ่มผู้ประกอบการโรงสีข้าวขนาดเล็กในเขตตำบลหลุบ อำเภอเมือง จังหวัดกาฬสินธุ์ ได้ออกตระเวนหาซื้อข้าวเปลือกตามอำเภอต่าง ๆ ในจังหวัดมัสีเป็นข้าวสารส่งมาขายตามตลาดในจังหวัดกาฬสินธุ์และต่างจังหวัด ปรากฏ

ว่าข้าวเหนียวจากอำเภอเขาวงเป็นข้าวคุณภาพดี ได้ต้นข้าวมาก แล้วอ่อนนุ่มมาก มีความหอม จึงเป็นที่นิยมของตลาด ผู้บริโภคกล่าวขานถึงและสอบถามแหล่งที่มาจึงเป็นที่มาของ ข้าวเหนียวเขาวง

การปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์

1) ปลูกโดยใช้ข้าวพันธุ์ กข ๖ และพันธุ์กอเดียว

2) ข้าวพันธุ์ กข 6 และข้าวพันธุ์กอเดียว เป็นพันธุ์ข้าวที่มีลักษณะดังนี้

(1) ข้าวพันธุ์ กข 6 (RDb) เป็นพันธุ์ข้าวรับรองจากกรมการข้าว ประเภท ข้าวเหนียวนาสวน เป็นข้าวที่ไวต่อช่วงแสง ออกตามฤดูกาล ต้น สูงประมาณ 154 เซนติเมตร ทรงกอกระจายเล็กน้อย ลำต้นแข็งปานกลาง ใบยาวสีเขียว ใบธงตั้ง เมล็ดข้าวเปลือกสีน้ำตาล เมล็ดข้าวกล้อง ขนาดกว้าง X ยาว X หนา = ประมาณ 2.2 X 7.2 X 1.7 มิลลิเมตร คุณภาพข้าวสุก เหนียวนุ่ม กลิ่นหอมมีรสหวาน

(2) ข้าวพันธุ์กอเดียว เป็นพันธุ์ข้าวพื้นเมืองเฉพาะพื้นที่ ประเภท ข้าวเหนียวนาสวน เป็นข้าวเบา(ข้าวตอ)ที่ไวต่อช่วงแสง ต้น สูงประมาณ 120 เซนติเมตร ต้นตั้งตรง ลำต้นแข็งแรงมีความสม่ำเสมอ ลำต้นกลม เส้นผ่านศูนย์กลางเฉลี่ย 6.6 มิลลิเมตร ปล้องสีเหลืองอ่อนๆ ทรงกอแบะ ใบ แผ่นใบ กาบใบสีเขียว มุมของยอดแผ่นใบตั้งตรง การแตกกอ ประมาณ 7-14 ต้นต่อกอ ทนต่อสภาพแห้งแล้งและฝนทิ้งช่วง ดอก/ช่อดอก ยอดดอกมีสีเขียว กลีบรองดอกสีฟาง ข้าวไม่มีหาง ลักษณะรวง มีคอรวงยาว ก้านรวงอ่อน รวงโน้มลง รวงข้าวไม่แตกกระแง น้ำหนักเมล็ดข้าวเปลือก 1,000 เมล็ด ประมาณ 30.1 กรัม รูปร่างข้าวกล้องเรียวยาว

3) พื้นที่ปลูกและแหล่งเมล็ดพันธุ์ดี

อยู่บริเวณพิกัด เส้นรุ้งที่ 48 องศาเหนือ ถึง 28 องศาใต้ เส้นแวงที่ 15 องศาตะวันออก ถึง 90 องศาตะวันตก

(1) พื้นที่ปลูกข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ต้องปลูกในพื้นที่อำเภอเขาวงทั้ง 6 ตำบล อำเภอภูผินารายณ์ 2 ตำบล (ตำบลนาโกและตำบลหนองห้าง) และอำเภอนาคู 2 ตำบล (ตำบลนาคูและตำบลบ่อแก้ว)

(2) แหล่งเมล็ดพันธุ์ดี ที่ได้จากแหล่งที่เชื่อถือได้ เช่น ศูนย์เมล็ดข้าวกรมการข้าว ศูนย์เมล็ดพันธุ์ข้าวชุมชนในพื้นที่ที่กำหนดเขตการผลิต โดยมีรอบการใช้เมล็ดพันธุ์ดีไม่เกิน 3 ฤดูกาลปลูก

(3) เมล็ดพันธุ์ดีที่คัดโดยเกษตรกรเอง (เกษตรกรคัดเลือกจากแปลงที่สมบูรณ์โดยคัดกันเองหรือแลกเปลี่ยนระหว่างเกษตรกรด้วยกัน)

4) ลักษณะพิเศษของข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์

(1) ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ จะมีลักษณะพิเศษอยู่ที่ความนุ่มและหอม โดยเฉพาะความนุ่มของข้าวนึ่งเป็นที่ยอมรับและชื่นชอบของผู้บริโภคอย่างแพร่หลาย เหตุเพราะตามปกติข้าวเหนียวทั่วไปเมื่อรับประทาน ต้องนั่งหั่นตอนเช้าและเย็น จึงจะอ่อนนุ่มนำรับประทาน แต่สำหรับข้าวเหนียวเขาวงนั้นเพียงนั่งบรรจุใส่

กระดืบข้าวรับประทานในตอนเช้าแล้ว ยังสามารถนำมารับประทานในตอนเย็นของวันเดียวโดยที่ข้าวนี้ยังคงความนุ่ม นำรับประทานอยู่

(2) ข้าวไม่เหนียวและติดมือ โดยทั่วไปวิธีปฏิบัติในการรับประทานข้าวเหนียวทางภาคอีสาน จะใช้มือปั้นข้าวที่นึ่งสุกและนำมาบรรจุในภาชนะที่เรียกว่า "กระดืบข้าว" โดยปั้นข้าวนี้ให้มีขนาดพอคำแล้วจิ้มกับอาหารต่าง ๆ รับประทานข้าวเหนียวเขาวงที่นึ่งแล้วนอกจากจะนุ่มและมีกลิ่นหอมแล้วยังมีคุณลักษณะพิเศษอีกอย่างหนึ่ง คือ ไม่เหนียวและติดมือเมื่อปั้นรับประทาน

5) บุคคลที่เกี่ยวข้องกับระบบการผลิต

(1) ผู้ผลิต: กลุ่มเกษตรกร (ผู้ปลูก) ต้องมาขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกและยอมรับเงื่อนไขการตรวจรับรองตามที่ตกลงกันก่อนเริ่มทำการผลิต โดยขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกร่วมกับผู้ประกอบการ

(2) ผู้ประกอบการ: โรงสี/ผู้ค้า ต้องมาขึ้นทะเบียนเป็นสมาชิกร่วมกับผู้ผลิต และระบบหลังที่ตั้งของโรงสีและเจ้าของ การรับซื้อและขายข้าวเปลือกต้องอยู่ในความตกลงร่วมกันของผู้ขายและซื้อตามเงื่อนไขที่เป็นธรรม

(3) ผู้ตรวจสอบ: คณะกรรมการตรวจรับรอง ในจังหวัดกาฬสินธุ์ที่ตั้งขึ้นมาเพื่อดำเนินการตรวจสอบการผลิตภายในจังหวัด ก่อนที่จะส่งให้คณะกรรมการกลางที่จะอนุมัติให้ตราสินค้า จีไอ สำหรับใช้ในการรับรองสินค้า

6) กระบวนการผลิต

(1) วิธีปลูกและการดูแลรักษา

- ปลูกในพื้นที่นาของอำเภอเขาวงทั้ง 6 ตำบล พื้นที่ของอำเภอกุฉินารายณ์ 2 ตำบล และพื้นที่อำเภอนาคู 2 ตำบล โดยใช้เมล็ดพันธุ์ พันธุ์ กข 6 และพันธุ์ข้าวหอมเดียว ปลูกโดยวิธีการปักดำ หรือหว่าน หรือใช้เครื่องจักร หรือวิธีการอื่นที่เหมาะสม

- ปลูกในช่วงฤดูนาปี

- ใช้เมล็ดพันธุ์ตรงตามพันธุ์ และไม่นำพันธุ์ข้าวอื่นๆ มาปลูกในแปลงในช่วงนาปี สามารถปลูกพืชไร่อื่นๆ หรือพืชบำรุงดิน

- ไม่มีการเผาฟางหรือตอซังข้าวในแปลง

- การเตรียมดินไถดะ ไถแปร คราดและทำเทือก ตามวิธีการเตรียมดินปลูกที่เหมาะสม

- มีการจัดการใช้สารป้องกันหรือกำจัดศัตรูข้าวที่สำคัญ ตั้งแต่ข้าวเริ่มปลูกจนถึงเก็บเกี่ยวอย่างถูกต้องและปลอดภัย

- มีการกำจัดวัชพืชที่ดี ไม่มีวัชพืชขึ้นคลุมมากกว่า 20% ของพื้นที่

- การใส่ปุ๋ยและการปรับปรุงดิน มีการพิจารณาใช้ปุ๋ยอย่างปลอดภัยและเหมาะสม

- การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาพพื้นที่และปริมาณน้ำฝน มีการจัดแบ่งพื้นที่ปลูกข้าวให้สัมพันธ์กับสภาพพื้นที่รับน้ำฝนและสายพันธุ์ข้าว คือที่ดอนมีพื้นที่ร้อยละ 20 ปลูกพันธุ์ข้าวกอเดี่ยวซึ่งเป็นข้าวเบา ส่วนพื้นที่ราบต่ำลงมาพื้นที่ร้อยละ 80 ปลูกข้าวพันธุ์ กข.6 ซึ่งเป็นข้าวกลาง เนื่องจากนาที่ดอนจะมีปริมาณน้ำฝนในนาน้อย และระยะเวลาที่น้ำขังในแปลงนาสั้นกว่าพื้นที่ราบตอนล่าง จึงสามารถวางแผนการใช้น้ำในการทำนาและการใช้แรงงานคนเก็บเกี่ยวข้าวได้อย่างลงตัว โดยเริ่มเก็บเกี่ยวข้าวเบาในเดือนตุลาคม แล้วจึงเก็บเกี่ยวข้าวกลางในเดือนพฤศจิกายน

- การเก็บเกี่ยว โดยใช้แรงงานคน หรือรถเกี่ยวข้าว หรือเครื่องจักรอื่นในการเกี่ยวและนวดข้าว (เฉพาะรถเกี่ยวข้าวหรือเครื่องจักรที่อยู่ในเขตพื้นที่ตั้งแหล่งภูมิศาสตร์ขอบเขตการผลิตข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์) ในช่วงใบธงเหลืองหรือช่วงเวลาที่เหมาะสม เพื่อให้ได้ข้าวเปลือกที่มีคุณภาพดี

(2) การบันทึกข้อมูล

- สำรวจเอกสารที่ได้รับจากผู้จดทะเบียนของผู้ผลิตและผู้ประกอบการโรงสี
- สำรวจพื้นที่ตามเอกสารในแบบฟอร์มการจดทะเบียน
- เอกสารตรวจแหล่งผลิตเมล็ดพันธุ์
- ส่งเอกสารให้คณะกรรมการตรวจรับรอง

(3) การจัดการหลังการเก็บเกี่ยว

- ผลผลิตข้าวที่เก็บเกี่ยวได้หลังจากนวดและทำความสะอาดแล้ว กำหนดให้มีความชื้นไม่เกิน 14% โดยเก็บไว้ในยุ้งฉางที่ยกพื้นขึ้นสูงจากพื้น หรือเก็บไว้ในบริเวณพื้นที่แห้งสะอาด ที่มีอากาศถ่ายเทสะดวก และมีไม้หรือวัสดุอื่นรองยกให้สูงจากพื้น เพื่อป้องกันความชื้นและรักษาคุณภาพข้าว

- ขนส่งไปเก็บรวบรวมไว้ที่โกดัง หรือโรงเก็บที่มีการจัดการด้านความสะอาดและการเก็บจะต้องแยกเก็บต่างหาก ไม่รวมปนข้าวพันธุ์อื่น ๆ

7) กระบวนการแปรรูปข้าวเปลือก

การแปรรูปข้าวเปลือกให้เป็นข้าวสาร มีการสีข้าวโดยโรงสีข้าวทั้งขนาดเล็กและขนาดใหญ่ ต้องได้มาตรฐานที่กำหนดให้เป็นข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์ ซึ่งประกอบด้วย

- (1) ผลผลิตข้าวที่เป็นข้าวพันธุ์ กข 6 หรือพันธุ์กอเดี่ยว
- (2) การสีข้าว โรงสีที่เป็นเครือข่ายผลิตข้าวให้ได้มาตรฐาน
- (3) คุณภาพการสีไม่มีสิ่งเจือปนเกินค่ามาตรฐานและมีการทำความสะอาดโรงสีทุกครั้งที่มีการเปลี่ยนการสีข้าวแต่ละชนิด

(4) การบันทึกข้อมูล มีแบบบันทึกข้อมูลที่ต้องบันทึก

- วันที่สีข้าว
- จำนวนปริมาณที่สีต่อครั้ง

- แหล่งที่มาของข้าวเปลือกที่สี(เกษตรกร หรือกลุ่มเกษตรกร)

(5) การบรรจุหีบห่อ

- กำหนดมาตรฐานของขนาดบรรจุแต่ละขนาด
- ภาชนะบรรจุต้องระบุปริมาณ วันผลิต กำหนดเวลาที่ควรบริโภค ผู้ผลิต และสถานที่ผลิต
- เรื่องราวการปลูก ประเพณี วัฒนธรรมของข้าว
- ข้าวที่บรรจุภาชนะแล้วจะต้องเก็บรักษาในแหล่งเก็บที่สะอาด ห่างจากสารเคมีอันตราย
- ภาชนะที่บรรจุต้องมีสัญลักษณ์ ประกอบด้วยข้อความที่มีคำว่า "ข้าวเหนียวเขาวงกาฬสินธุ์" หรือ "Khao Neaw Kaowong Kalasin"

- ระบุวิธีการหุงต้ม คุณภาพทางโภชนาการ และคุณลักษณะดีเด่น

(6) การส่งมอบให้ผู้จำหน่ายหรือตัวแทนจำหน่าย

- บันทึกวันที่ส่งมอบสินค้า
- บันทึกจำนวนปริมาณผลผลิตข้าวสาร
- บันทึกการรับ – ส่งระหว่างผู้ผลิตกับผู้จำหน่ายหรือผู้แทนจำหน่าย

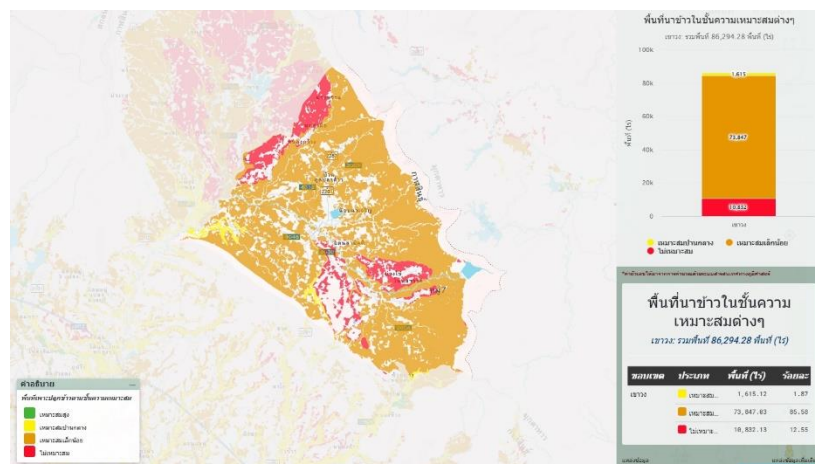
๑.๔ สินค้าเกษตรที่สำคัญ

ชนิดสินค้าข้าว

๑) พื้นที่เหมาะสม/ไม่เหมาะสม

(๑) เขตความเหมาะสม

อำเภอเขาวงมีพื้นที่ที่เหมาะสมสำหรับปลูกข้าวทั้งหมด จำนวน ๙๕,๔๑๗ ไร่ แบ่งเป็นพื้นที่ที่มีความเหมาะสมมาก (S๑) จำนวน ๑๙๓ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๐.๒๐ พื้นที่เหมาะสมปานกลาง (S๒) จำนวน ๑,๖๓๖ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑.๗๑ พื้นที่เหมาะสมน้อย (S๓) จำนวน ๘๐,๔๘๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๘๔.๓๔ และพื้นที่ไม่เหมาะสม (N) จำนวน ๑๓,๑๐๔ ไร่ คิดเป็นร้อยละ ๑๓.๗๓

ภาพที่ ๑๐ แสดงเขตความเหมาะสม (พื้นที่ศักยภาพ) สำหรับปลูกข้าว อำเภอเขาวง

สงเปลือย	๒,๐๘๗	๒๐,๑๑๙	๒๐,๑๑๙	๘,๐๔๗.๖๐	๐.๔
หนองผือ	๑,๕๓๓	๑๔,๐๒๙	๑๔,๐๒๙	๕,๖๑๑.๖๐	๐.๔
กุดสิมคุ้มใหม่	๑,๗๕๓	๑๖,๗๕๔	๑๖,๗๕๔	๖,๗๐๑.๖๐	๐.๔
สระพังทอง	๗๓๕	๗,๒๒๘	๗,๒๒๘	๒,๘๘๑.๒๐	๐.๔
กุดปลาเค้า	๖๘๖	๕,๒๔๓	๕,๒๔๓	๒,๐๘๗.๒๐	๐.๔
รวม	๘,๓๓๔	๘๑,๕๕๕	๘๑,๕๕๕	๓๒,๖๒๒	

ที่มา : ข้อมูลการปลูกข้าวอำเภอเขาวง, พ.ศ.๒๕๖๗

๓) สถานการณ์ใช้เทคโนโลยีการผลิต

(๑) การใช้พันธุ์ดีเกษตรกรในเขตอำเภอเขาวงปลูกข้าวด้วยกันจำนวน ๓ พันธุ์ ได้แก่

- ข้าวกอเดี่ยว ซึ่งเป็นพันธุ์ข้าวเหนียวพื้นเมือง หรือคนทั่วไปเรียกว่าข้าวเหนียวเขาวง เป็นข้าวที่มีอายุเก็บเกี่ยวสั้น หรือข้าวเบา เหมาะสมกับการปลูกในพื้นที่สูง
- ข้าวกข๖ เป็นพันธุ์ส่งเสริมซึ่งเกษตรกรในพื้นที่อำเภอเขาวงมีการปลูกทั่วไป และนิยมปลูกเป็น GI หรือข้าวเหนียวเขาวง
- ข้าวขาวดอกมะลิ ๑๐๕ มีพื้นที่การปลูกประมาณ ๒๐ % ของพื้นที่

(๒) การเตรียมดิน

การไถดะ เป็นการไถครั้งแรกตามแนวยาวของพื้นที่กระทงนา (กรณีแปลงนาเป็นกระทงย่อยๆ หลายกระทงในหนึ่งแปลงนา) เมื่อไถดะจะช่วยพลิกดินเพื่อให้ดินชั้นล่างได้ขึ้นมาสัมผัสอากาศ ออกซิเจน และเป็นการตากดินเพื่อทำลายวัชพืช โรคพืชบางชนิด การไถดะจะเริ่มทำเมื่อฝนตกครั้งแรกในฤดูกาลใหม่ หลังจากไถดะจะตากดินเอาไว้ประมาณ ๑ - ๒ สัปดาห์

การไถแปร หลังจากที่ได้ตากดินเอาไว้พอสมควรแล้ว การไถแปรจะช่วยพลิกดินที่กลบเอาขึ้น การอีกครั้ง เพื่อทำลายวัชพืชที่ขึ้นใหม่ และเป็นการย่อยดินให้มีขนาดเล็กลง จำนวนครั้งของการไถแปรจึงขึ้นอยู่กับชนิดและปริมาณของวัชพืช ลักษณะดินและระดับน้ำ ในพื้นที่ขึ้นอยู่กับปริมาณน้ำฝนด้วย แต่โดยทั่วไปแล้วจะไถแปรเพียงครั้งเดียว

การคราด เพื่อเอาเศษวัชพืชออกจากกระทงนา และย่อยดินให้มีขนาดเล็กลงอีก จนเหมาะแก่การเจริญของข้าว ทั้งยังเป็นการปรับระดับพื้นที่ให้มีความสม่ำเสมอ เพื่อสะดวกในการควบคุม ดูแลการให้น้ำ

(๓) การปลูก

- การทำนาดำ เป็นการปลูกข้าวโดยเพาะเมล็ดในหังอกและเจริญเติบโตในระยะหนึ่ง แล้วย้ายไป

ปลูกในที่หนึ่ง สามารถควบคุมระดับน้ำ วัชพืชได้ การทำนาดำแบ่งได้เป็น ๒ ขั้นตอน คือ

การตกกล้า เพาะเมล็ดข้าวเปลือกให้มีรากงอกยาว ๓ - ๕ มิลลิเมตร นำไปหว่านในแปลงกล้า

ช่วงระยะ ๗ วันแรก ต้องควบคุมน้ำไม่ให้ท่วมแปลงกล้า และจะสามารถถอนกล้าไปปักดำได้เมื่อมีอายุประมาณ ๒๐ - ๓๐ วัน

- การปักดำ เกษตรกรจะนำกล้าที่ถอนแล้วไปปักดำในแปลงปักดำ ระยะห่างระหว่างกล้า แต่ละหลุมจะมีความแตกต่างกันขึ้นกับลักษณะของดิน คือ ถ้าเป็นนาหลุมปักดำระยะห่าง เพราะข้าวจะแตกกอใหญ่ แต่ ถ้าเป็นนาดอนปักดำค่อนข้างถี่ เพราะข้าวจะไม่ค่อยแตกกอ

(๔) ระบบการให้น้ำ การทำนาของเกษตรกรในเขตอำเภอเขาวง ส่วนใหญ่เป็นการทำนาแบบอาศัยน้ำฝน

(๕) การดูแลรักษา การปักดำ ต้นข้าวต้องการน้ำและปุ๋ยสำหรับการเจริญเติบโต ในระยะนี้ต้นข้าวอาจถูกโรคและแมลงศัตรูข้าวหลายชนิดเข้ามาทำลายต้นข้าว โดยทำให้ต้นข้าวแห้งตาย หรือผลผลิตต่ำและคุณภาพเมล็ดไม่ได้มาตรฐาน เพราะฉะนั้นนอกจากจะมีวิธีการปลูกที่ดีแล้ว จะต้องมีการดูแลรักษาที่ดีอีกด้วย ผู้ปลูกจะต้องหมั่นออกไปตรวจดูต้นข้าวที่ปลูกไว้เสมอ ๆ ในแปลงที่ปลูกข้าวไร่ จะต้องมีการกำจัดวัชพืช ใส่ปุ๋ย และพ่นยาเคมีเพื่อป้องกันและกำจัดโรคแมลงศัตรูที่อาจเกิดระบาดขึ้นได้ ในแปลงกล้าและแปลงปักดำ จะต้องมีการใส่ปุ๋ย มีน้ำเพียงพอกับความต้องการของต้นข้าว และพ่นยาเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลงศัตรูข้าว นอกจากนี้ชาวนาจะต้องหมั่นกำจัดวัชพืชในแปลงปักดำอีกด้วย เพราะวัชพืชเป็นวัชพืชที่แย่งปุ๋ยไปจากต้นข้าว ในพื้นที่นาหว่าน ชาวนาจะต้องกำจัดวัชพืชโดยใช้สารเคมีพ่นหรือใช้แรงคนถอนทิ้งไปก็ได้ นอกจากนี้จะต้องพ่นสารเคมีเพื่อป้องกันกำจัดโรคและแมลงอีกด้วย เนื่องจากพื้นที่นาหว่านมักจะมีระดับน้ำลึกกว่านาดำ ฉะนั้น ชาวนาควรใส่ปุ๋ยก่อนที่น้ำจะลึก ยกเว้นในพื้นที่ที่น้ำไม่ลึกมาก ก็ให้ใส่ปุ๋ยแบบนาดำทั่ว ๆ ไป

(๖) การใส่ปุ๋ย ปุ๋ยเป็นอาหารพืชที่ต้นข้าวต้องการมากสำหรับ การเจริญเติบโต โดยเฉพาะดินนา ที่มีความอุดมสมบูรณ์ต่ำ จะต้องมีการใส่ปุ๋ยในดินนั้น เพื่อต้นข้าวจะได้แข็งแรง แตกกอมาก และให้ผลผลิตสูง ควรใส่ปุ๋ยทั้งในแปลงกล้า และแปลงปักดำ ตลอดถึงพื้นที่นาที่ปลูกแบบหว่าน ธาตุอาหารที่ต้นข้าวต้องการปุ๋ยมาก ได้แก่ ไนโตรเจน ฟอสฟอรัส และโพแทสเซียม เพราะ ฉะนั้น ปุ๋ยข้าวจะต้องมีธาตุเหล่านี้จำนวนมาก การใส่ ปุ๋ยควรแบ่งออกเป็น ๒ ครั้ง คือ ครั้งแรก ก่อนตกกล้า ปัก ดำ ซึ่งเรียกว่า ปุ๋ยรองพื้น ให้ใส่ปุ๋ยอินทรีย์ ปริมาณ ๕๐ กิโลกรัมต่อไร่ ร่วมกับปุ๋ยเคมี ๑๖-๒๐-๐ สำหรับดินเหนียว หรือ ๑๖-๑๖-๘ สำหรับดินทราย ปริมาณ ๑๕ กิโลกรัมต่อไร่ และครั้งที่ ๒ ก่อนออกรวง ซึ่งเรียกว่า ปุ๋ยแต่งหน้า ให้ใส่ปุ๋ยยูเรีย ๑๐ กิโลกรัมต่อไร่การใส่ปุ๋ยอินทรีย์เกลบตอซึ่งข้าวภายหลังการเก็บเกี่ยว ก่อนการไถจดใส่วัสดุอินทรีย์เพื่อบำรุงดิน เช่น มูลสัตว์ ปุ๋ยหมัก เป็นต้น อัตราที่แนะนำคือ ๖๐๐ กิโลกรัม น้ำหนักแห้งต่อไร่ โดยใส่ในแปลงนาเมื่อไถจด ก็จะเป็นการไถกลบวัสดุอินทรีย์ไปด้วย

(๘) การปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว

๘.๑ การลดความชื้นข้าวหลังเก็บเกี่ยว การลดความชื้นหรือการตากข้าว โดยทั่วไปแล้วมี ๒

วิธีคือ

- การตากสุ่มซัง หลังจากเกี่ยวแล้วจะตากรวงข้าวทิ้งไว้บนตอซังประมาณ ๓-๔ แดด แล้วนำไปนวดเป็นวิธีที่เกษตรกรปฏิบัติกันโดยทั่วไป
- การตากหลังนวด เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแล้วทำการนวดทันที กรณีนี้จะทำเมื่อต้องการนำข้าวไปบริโภค

๘.๒ การเก็บรักษา หลังจากที่นวดทำความสะอาดแล้ว เก็บไว้ในยุ้งฉางที่สะอาดระบายอากาศได้ กันแดด กันฝน กันแมลงและสัตว์ศัตรูได้ และบางรายที่ไม่มียุ้งฉางเก็บไว้ในกระสอบ วางบนแคร่ที่สามารถระบายอากาศ กันแดด กันฝนได้

(๙) การป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรู

๑. การกำจัดวัชพืช วัชพืชเป็นปัญหาที่สำคัญอย่างหนึ่งในการปลูกข้าว ทำให้ผลผลิตลดลง โดยวัชพืชจะเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แย่งแสงแดด น้ำและธาตุอาหารของข้าว ทำให้ข้าวได้รับแสงแดด น้ำและธาตุอาหารน้อยลง การเจริญเติบโตไม่เต็มที่ ส่งผลให้ลำต้นแคระแกรน แตกกอน้อยหรืออาจไม่แตกกอเลย ขนาดรวงสั้นเล็ก ผลผลิตลดลง วัชพืชบางชนิด เช่น สาหร่ายไฟ เมื่อเจริญเติบโตในนาจะแพร่ขยายอย่างรวดเร็วและปลดปล่อยแก๊สบางชนิดออกมา ทำให้น้ำบริเวณรอบๆ มีอุณหภูมิสูงจนต้นข้าวไม่สามารถเจริญเติบโตได้ วัชพืชประเภทกก เช่น กกขนาก กกทราย หนวดปลาชุก เมื่อแก่แล้วจะมีขนาดเล็กและปริมาณมาก ทำให้แพร่ขยายได้เร็วในฤดูต่อไป การกำจัดวัชพืชในแปลงข้าวไร่และข้าวนาที่สูงมีหลายวิธี เช่น

๑.๑ การเตรียมดิน เตรียมดินอย่างประณีต ควรเก็บส่วน ราก หัว ลำต้นหรือเศษวัชพืชออก การเตรียมดินอย่างประณีตนอกจากจะเป็นการปรับระดับหน้าดินในแปลงสำหรับปลูกข้าวแล้ว ยังเป็นการกำจัดวัชพืชอีกทางหนึ่งด้วย

๑.๒ การเลือกใช้พันธุ์ข้าวที่เหมาะสม เกษตรกรในอำเภอเขาวงส่วนใหญ่นิยมปลูกข้าวเหนียวกอเดียว กข๖ และมะลิ๑๐๕

๑.๓ การควบคุมระดับน้ำ เนื่องจากพื้นที่ปลูกข้าวในอำเภอเขาวงประมาณ ๘๐ % อยู่เขตอาศัยอาศัยน้ำฝน การควบคุมระดับน้ำจึงเป็นไปค่อนข้างยาก

๑.๔ การใช้แรงงานกำจัด

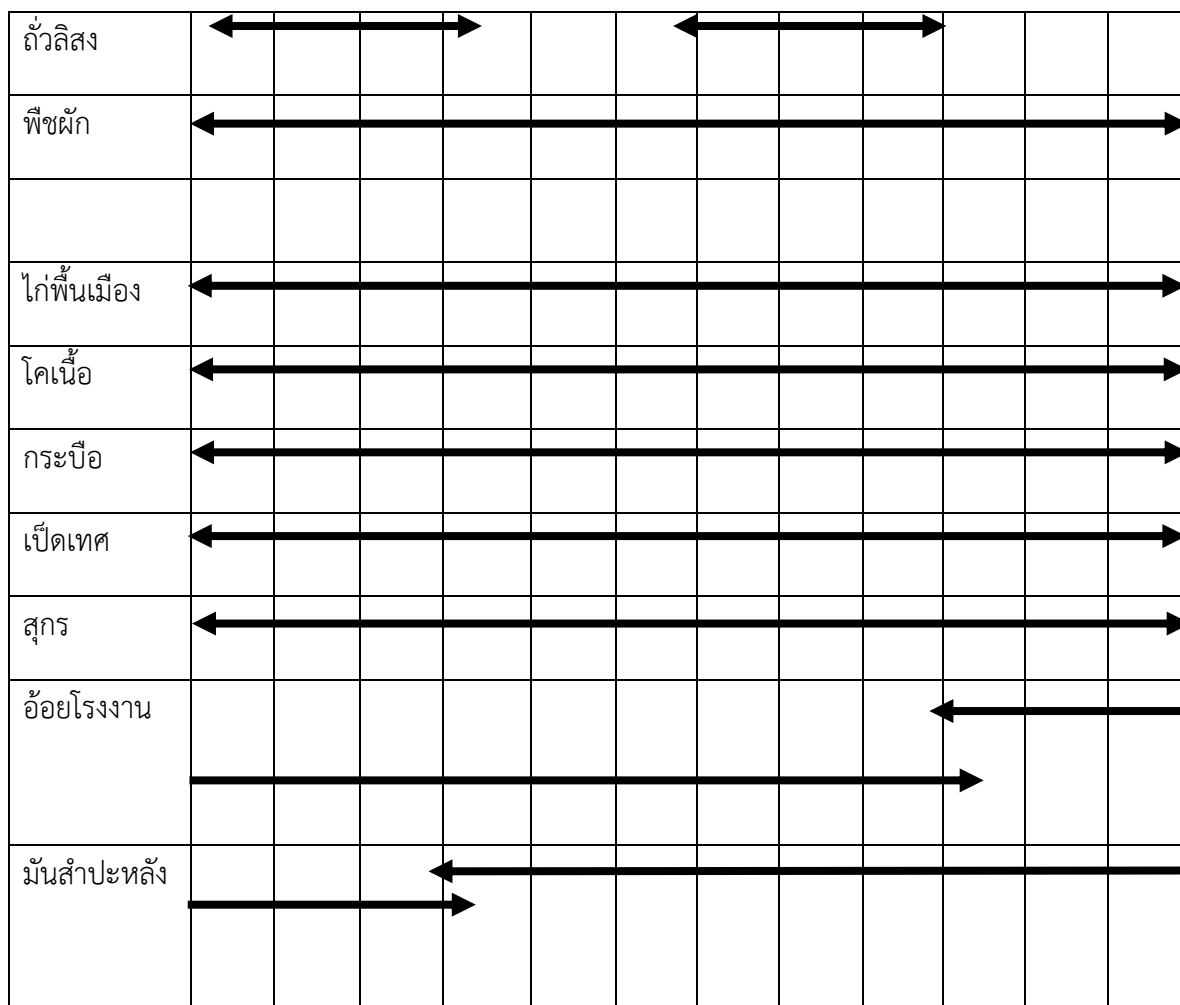
๒. การป้องกันโรคและแมลง สภาพอากาศในแต่ละปีมักจะมีแตกต่างกัน ส่งผลให้การระบาดของโรคและแมลงในแต่ละปีไม่แน่นอนตามไปด้วย โดยทั่วไปแล้ว ข้าวที่ปลูกในพื้นที่สูงมักจะถูกคัดเลือกพันธุ์โดยธรรมชาติ ซึ่งทำให้ได้พันธุ์ที่มีความต้านทานต่อโรคและแมลงของแต่ละท้องถิ่น โรคที่สำคัญของข้าวที่สูง ได้แก่ โรคไหม้ โรคใบวง แต่ไม่พบการระบาดที่รุนแรงทุกปี เนื่องจากสภาพอากาศในแต่ละปีจะแปรเปลี่ยนอยู่เสมอ

๓. การป้องกันศัตรูศัตรูอื่น โดยทั่วไปแล้วแปลงข้าวบนที่สูงจะอยู่ติดกับป่าและภูเขา มักถูกสัตว์ศัตรู เช่น นก หนู เข้าทำลาย ป้องกันอาจทำได้หลายวิธี เช่น สร้างกับดัก ทำหุ่นไล่กา ใช้คนไล่ การปลูกเป็นผืนใหญ่ การเลือกปลูกพันธุ์ที่มีการออกดอกพร้อมกัน

๔) ปฏิทินกิจกรรมการเกษตรอำเภอเขาวง

ตารางที่๑๓ แสดงกิจกรรมในการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์อำเภอเขาวง

พืช / เดือน	ม.ค.	ก.พ.	มี.ค.	เม.ย.	พ.ค.	มิ.ย.	ก.ค.	ส.ค.	ก.ย.	ต.ค.	พ.ย.	ธ.ค.
ข้าวนาปี					←	→						

สัญลักษณ์

ช่วงฤดูปลูก

△ ปลูกสูงสุด

ช่วงฤดูเก็บเกี่ยว

▽ เก็บเกี่ยวสูงสุด

๕) ต้นทุนการผลิต

อำเภอเขาวง มีต้นทุนการผลิตข้าว เป็นเงิน ๓,๐๖๐ บาท ต่อไร่

ตารางที่ ๑๔ แสดงต้นทุนการผลิตข้าว ต่อไร่ ปี ๒๕๖๗ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

รายการ	บาท
- ค่าเตรียมดิน	๓๕๐
- ค่าเมล็ดพันธุ์	๖๐๐
- ค่าจ้างแรงงานปลูก	๗๐๐

- ค่าน้ำมันเชื้อเพลิง	๑๒๐
- ค่ากำจัดวัชพืช	๒๙๐
- ค่าสารเคมีป้องกันกำจัดโรคแมลง	๑๐๐
- ค่าเก็บเกี่ยว	๑,๐๐๐
- ค่าขนส่ง	๓๐๐
รวม	๓,๔๖๐

ผลผลิตเฉลี่ย ๔๐๐ กก./ไร่ ณ ความชื้น ๑๕ %

ราคาผลผลิต กก.ละ ๑๔ บาท

เป็นเงิน ๕,๖๐๐ บาท

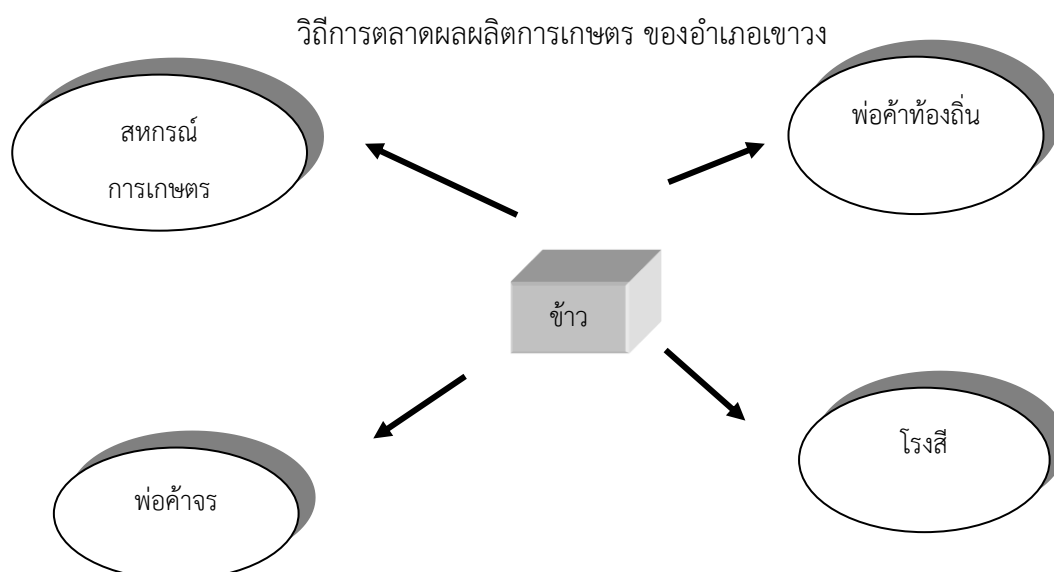
หักต้นทุน ๓,๔๖๐ บาท

กำไร ๒,๑๔๐ บาท/ไร่

(ที่มา : ข้อมูลข้าวสำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง,๒๕๖๗)

๖) สถานการณ์การตลาด/วิธีการตลาด

(๑) วิธีการตลาดข้าว เกษตรกรในอำเภอเขาวงส่วนใหญ่จะขายให้กับพ่อค้าท้องถิ่นถึงร้อยละ ๔๒ รองลงมาจะขายให้กับ สหกรณ์การเกษตร ร้อยละ ๓๐ และที่เหลือก็จะขายให้กับพ่อค้าจรและโรงสี ในพื้นที่ (สหกรณ์โรงสีข้าวชุมชนตำบลสงเปือย)

ภาพที่ ๑๓ แสดงวิธีการตลาดข้าว ของอำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

(ที่มา : สำนักงานเกษตรอำเภอเขาวง, ๒๕๖๗)

(๒) แหล่งรับซื้อผลผลิต/ โรงงานแปรรูป

อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์ มีจุดรับซื้อข้าว จำนวน ๓ แห่ง โดยตั้งอยู่ใน อำเภอเขาวง

ได้แก่ สหกรณ์การเกษตรเขาวง จำกัด สหกรณ์โรงสีข้าวชุมชนตำบลสงเปลือย และโรงสีข้าวขนาดเล็กในพื้นที่อำเภอ

๓) เกษตรกรต้นแบบในพื้นที่

อำเภอเขาวง มีเกษตรกรที่เป็นต้นแบบในพื้นที่ โดยเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้นแบบด้านข้าว จำนวน ๑๐ ราย และมี Smart Farmer ซึ่งมีเกษตรกรที่เป็น Smart Farmer ต้นแบบด้านอื่น ๆ จำนวน ๘ ราย

องค์ความรู้ทักษะความชำนาญ

เกษตรกรมีความรู้ ความชำนาญ องค์ความรู้ในเทคโนโลยีการผลิต ที่มีความโดดเด่น ดังนี้

๑) การผลิตข้าวอินทรีย์

๒) การเพิ่มผลิตข้าว/ไร่

ตารางที่ ๑๕ แสดง Smart Farmer ต้นแบบ อำเภอเขาวง จังหวัดกาฬสินธุ์

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่	ตำบล	อำเภอ	ปีที่เริ่ม	สาขา
๑.	นายประสาธ พิมภะ	๑	หนองผือ	เขาวง	๒๕๕๙	ข้าว
๒.	นายวิเศษ คำไชโย	๘	คุ้มเก่า	เขาวง	๒๕๖๐	ข้าว
๓.	นางทับทิม เพาะชม	๒	กุดปลา	เขาวง	๒๕๖๑	พืชผักอินทรีย์
๔.	นางเปริยมา ศรีพันลม	๑	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๒	ไร่นาสวนผสม
๕.	นายสมชาย จิตรักญาติ	๑๔	สงเปลือย	เขาวง	๒๕๖๒	เกษตรทฤษฎีใหม่
๖.	นายวิศักดิ์ อารมณสวะ	๗	คุ้มเก่า	เขาวง	๒๕๖๐	เกษตรผสมผสาน
๗.	นายประชิด ศรีเสน	๗	สงเปลือย	เขาวง	๒๕๖๐	พัฒนาที่ดิน
๘.	นายนิยม เหลือผล	๘	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว

ที่	ชื่อ - สกุล	หมู่	ตำบล	อำเภอ	ปีที่เป็น	สาขา
๙.	นายอดุลย์ ยุงรัมย์	๘	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๒	ข้าว
๑๐.	นายศรารุช คนกล้า	๖	สงเปลือย	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว
๑๑.	นางสมพิศ ปัตสุริย์	๖	สระพัง	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว
๑๒.	นายรุ่ง ศรีพอ	๗	กุดสิมคุ้ม	เขาวง	๒๕๖๒	ข้าว
๑๓.	นายเกรียงศักดิ์ วิชาศรี	๕	สระพัง	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว
๑๔.	นายเลิศศิลป์ วารีกุด	๘	กุดสิมคุ้ม	เขาวง	๒๕๖๒	พืชผัก
๑๕.	นายจันทร์ที โคตรดก	๑๓	คุ้มเก่า	เขาวง	๒๕๖๒	พืชผัก
๑๖.	นายไชยวัฒน์ ทิพย์สิงห์	๙	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๑	เกษตรผสมผสาน
๑๗.	นายอาชีพ ใจสู้ศึก	๑	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว
๑๘.	นายระนาด พิมพิชัย	๗	หนองผือ	เขาวง	๒๕๖๑	ข้าว
๑๙.	นายสมพัฒน์ พันธุ์คุ้มเก่า	๗	กุดปลา	เขาวง	๒๕๖๔	การปลูกพืชฤดูแล้ง

(ที่มา : ข้อมูล Smart Farmer,พ.ศ.๒๕๖๕)

๒.๒ ประเด็นปัญหา สภาพของปัญหาแนวทางการแก้ไข

ตารางที่ ๑๖ แสดงประเด็นปัญหา สภาพของปัญหาแนวทางการแก้ไข

ปัญหาและกลุ่มของปัญหา	สภาพของปัญหา	แนวทางการแก้ไข	หมู่บ้านและตำบลเป้าหมาย (พื้นที่/ชุมชนที่ประสบ ปัญหา)	ความสำคัญ เร่งด่วน
ด้านการผลิตสินค้าและ การตลาด ๑. ข้าว ๒. การปลูกพืชหลังนา	๑. ภัยพิบัติ ๒. การระบาดของโรคและแมลง ๓. ต้นทุนการผลิตสูง ๔. ราคาผลผลิตตกต่ำ ๕. ขาดแคลนแรงงาน	๑. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรในการผลิต ๒. จัดตั้งศูนย์เรียนรู้ด้านการป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูพืช ๓. จัดหาแหล่งน้ำและการบริหารจัดการน้ำให้มีประสิทธิภาพ ๔. การบริหารจัดการตลาดให้หลากหลาย ๕. ส่งเสริมให้เกษตรกรรวมกลุ่มในการหาปัจจัยการผลิต ๕. รวมกลุ่มกันในรูปแบบสหกรณ์	ทุกตำบล	มาก
ด้านเกษตรกรและองค์กร เกษตรกร ๑. เกษตรกรอายุมาก ๒. เกษตรกรรุ่นใหม่มีน้อย ๓. ไม่มีกลุ่มเกษตรกรที่ยั่งยืน	๑. เกษตรกรอายุมากทำ การเกษตรเพื่อยังชีพ ๒. ขาดเกษตรกรรุ่นใหม่ขึ้นมา ทดแทน ๓. ไม่มีผู้นำเกษตรกรที่เข้มแข็งใน การรวมกลุ่ม	๑. ค้นหาและส่งเสริมให้เกษตรกรรุ่นใหม่ให้มีศักยภาพ ๒. พัฒนาศักยภาพเกษตรกรผู้นำเพื่อการส่งเสริมการรวมกลุ่มที่เข้มแข็ง ๓. ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีทางการเกษตรเพื่อทดแทนแรงงานที่ขาด แคลน ๔. ส่งเสริมและพัฒนาการทำการเกษตรให้เหมาะสมกับเกษตรกรและ พื้นที่	ทุกตำบล	มาก

๒.๒.๑ การจัดทำ TOWS Matrix

ตารางที่ ๑๗ แสดงการวิเคราะห์ตาราง TOWS Matrix

ปัจจัยภายใน ปัจจัยภายนอก	จุดแข็ง (S) ๑.ข้าวเหนียวเขาวงได้รับการรับรอง GI มีเอกลักษณ์เฉพาะตัว(๑๑) ๒. พื้นที่ที่มีความอุดมสมบูรณ์เหมาะแก่การเพาะปลูกข้าวคุณภาพดี(๑๑) ๓. มีภูมิปัญญาท้องถิ่นและองค์ความรู้ในการผลิตข้าวคุณภาพสูง(๑๑) ๔. มีศูนย์เรียนรู้การผลิตสินค้าเกษตรและศูนย์เครือข่าย(๑๑) ๕. เป็นพื้นที่โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ(๑๑) ๖. มีแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมและมีวัฒนธรรมท้องถิ่นที่เป็นเอกลักษณ์(๑๑)	จุดอ่อน (W) ๑. ต้นทุนการผลิตสูงและขาดแคลนแรงงาน (W๑) ๒. เกษตรกรส่วนใหญ่เป็นผู้สูงอายุ เกษตรกรรุ่นใหม่มีน้อย(W๒) ๓. ขาดการรวมกลุ่มที่เข้มแข็งและยั่งยืน(W๓) ๔. ราคาผลผลิตตกต่ำและช่องทางการจำหน่ายไม่หลากหลาย(W๔) ๕. ขาดการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้(W๕)
โอกาส (O) ๑.นโยบายภาครัฐที่สนับสนุนสินค้า GI และเกษตรอินทรีย์(๐๑) ๒. แนวโน้มผู้บริโภคที่ให้ความสำคัญกับอาหารปลอดภัยมากขึ้น(๐๒) ๓. การพัฒนาเทคโนโลยีการผลิตและการเติบโตของตลาดออนไลน์ ๐๔. โอกาสในการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตร	กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ๑.พัฒนาและส่งเสริมการตลาดข้าวเหนียวเขาวง GI ทั้งในและต่างประเทศ (SO๑) ๒. พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมเชื่อมโยงกับการผลิตข้าวเหนียวเขาวง (SO๒) ๓. พัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเหนียวเขาวงที่ตอบสนองความต้องการของตลาดเฉพาะกลุ่ม(SO๓)	กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ๑. ส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรและพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่ (WO๑) ๒.นำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้เพื่อลดต้นทุนและทดแทนแรงงาน (WO๒) ๓. พัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์และการจำหน่ายตรงสู่ผู้บริโภค(WO๓)
ภัยคุกคาม (T) ๑. การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศและภัยพิบัติทางธรรมชาติ(T๑) ๒. การแข่งขันจากสินค้าเกษตรราคาถูกทั้งในและต่างประเทศ(T๒) ๓. การเคลื่อนย้ายแรงงานสู่ภาคอุตสาหกรรมและบริการ(T๓) ๔. ราคาปัจจัยการผลิตที่มีแนวโน้มสูงขึ้น(T๔)	กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) ๑.ส่งเสริมการทำเกษตรอินทรีย์ที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ(ST๑) ๒. พัฒนาระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ(ST๑) ๓. สร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้กับสินค้าเกษตรเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา (ST๑)	กลยุทธ์เชิงรับ (WT) ๑.ส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง (WT๑) ๒. พัฒนาระบบประกันราคาและประกันรายได้ให้แก่เกษตรกร(WT๒) ๓. สร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม (WT๓)

กำหนดเป็นกลยุทธ์ ดังนี้

๑. กลยุทธ์เชิงรุก

- ๑.๑ จัดตั้งกลุ่มแปลงใหญ่ผู้ผลิตข้าวเหนียวเขาวง GI และพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่
- ๑.๒ พัฒนาระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรในระดับชุมชน
- ๑.๓ เริ่มพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปจากข้าวเหนียวเขาวงและช่องทางการตลาดออนไลน์
- ๑.๔ พัฒนาระบบการผลิตที่ยั่งยืนและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ๑.๕ ขยายตลาดและเครือข่ายการตลาดทั้งในและต่างประเทศ
- ๑.๖ พัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรและวัฒนธรรมในพื้นที่
- ๑.๗ พัฒนาอำเภอเขาวงให้เป็นศูนย์กลางการผลิตข้าวเหนียวคุณภาพสูงของประเทศ
- ๑.๘ พัฒนาระบบการเกษตรที่ยั่งยืนและพึ่งพาตนเองได้ของชุมชน

๒. กลยุทธ์เชิงแก้ไข

- ๒.๑ การส่งเสริมการรวมกลุ่มเกษตรกรและพัฒนาผู้นำรุ่นใหม่
- ๒.๒ การนำเทคโนโลยีการเกษตรสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้
- ๒.๓ การพัฒนาช่องทางการตลาดออนไลน์และการจำหน่ายตรงสู่ผู้บริโภค
- ๒.๔ การพัฒนาผลิตภัณฑ์แปรรูปเพื่อเพิ่มมูลค่า

๓. กลยุทธ์เชิงป้องกัน

- ๓.๑ การส่งเสริมการทำเกษตรที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมและปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ
- ๓.๒ การพัฒนาระบบการจัดการน้ำเพื่อการเกษตรที่มีประสิทธิภาพ
- ๓.๓ การสร้างมูลค่าเพิ่มและความแตกต่างให้กับสินค้าเพื่อหลีกเลี่ยงการแข่งขันด้านราคา
- ๓.๔ การพัฒนาระบบการป้องกันและควบคุมโรคและแมลงศัตรูพืชแบบผสมผสาน
- ๓.๕ การสร้างความเข้มแข็งของห่วงโซ่อุปทานในท้องถิ่น

๔. กลยุทธ์เชิงรับ

- ๔.๑ การส่งเสริมการทำเกษตรผสมผสานและเกษตรทฤษฎีใหม่ตามแนวเศรษฐกิจพอเพียง
- ๔.๒ การพัฒนาระบบประกันราคาและประกันรายได้ให้แก่เกษตรกร
- ๔.๓ การสร้างแรงจูงใจและพัฒนาทักษะให้คนรุ่นใหม่หันมาประกอบอาชีพเกษตรกรรม
- ๔.๔ การพัฒนาระบบการจัดการความเสี่ยงในการทำเกษตร
- ๔.๕ การพัฒนาระบบการเรียนรู้และสร้างองค์ความรู้ในชุมชน